pagini bucovinene

ANUL VII, nr. 5 (77)

MAI 1988

EDITATE ÎN COLABORARE CU COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA

Repere ale gîndirii și forței revoluționare

În contextul vieții noastre politice de o remarcabilă bogăție și intensitate, integrarea în patrimoniul teoriei și practicii edificării socialiste a conceptelor și orientărilor de excepțională însemnătate pe care le cuprinde Expunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu la ședința din 29 aprilie a.c. a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. reprezintă un eveniment de natură a-și pune amprenta asupra evoluției societății românești în toate compartimentele sale.

Adîncime analitică din perspectivă dialectică; apreciere științific fundamentată a realităților interne și internaționale; lucidă evaluare prospectivă a opțiunilor determinante pentru viitorul omenirii; abordare amplă, creatoare, în complexitatea conexiunilor lor, a problemelor de a căror soluționare depinde înaintarea noastră în orizontul progresului; raportare autentică umanistă a tuturor exigențelor perfecționării necontenite a organismului economico-social la trebuințele materiale și spirituale ale omului; configurare a unor strategii eficiente ale afirmării tot mai accentuate a rolului partidului de centru vital al națiunii, a democrației muncitorești-revoluționare, a științei, a muncii politico-educative... Iată doar cîteva din elementele ce definesc acest document, conferindu-i valoarea de mobilizator program de acțiune a întregului popor pentru înflorirea multilaterală a patriei. În imposibilitatea cuprinderii în aceste rînduri a tuturor ideilor și nici chiar a tuturor trăsăturilor de genul celor menționate mai sus ale Expunerii tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale, *se cuvine să reținem, din cuprinsul acesteia, cel puțin trei noțiuni capabile să circumscrie, în majoritatea lor, sensurile magistralului document: perfecționare, calitate, implicare.*

Perfecționarea *ca imperativ esențial, vizează într-o armonioasă viziune globală fiecare sferă de activitate, fiecare latură a acesteia: de la cea de conducere, organizare și planificare, la nivelul marilor sectoare economice, al ministerelor, centralelor și întreprinderilor, la cea individuală, care presupune competență și responsabilitate sporite. În acest sens, valorificarea judicioasă, deopotrivă, a capacității aparatului central și a celei a organelor democratice din unități de soluționare a problemelor, îmbinarea rolului planului național unic de dezvoltare economico-socială cu creșterea răspunderii și atribuțiilor centralelor și întreprinderilor în înfăptuirea politicii partidului și statului nostru, aplicarea fermă a principiilor noului mecanism economico-financiar bazat pe autoconducere și autogestiune, îmbunătățirea sistemului de desfășurare a întrecerii socialiste, ridicarea nivelului politico-ideologic al maselor printr-o activitate educativă optimizată sînt direcții principale ale unui proces revoluționar ce asigură înscrierea societății românești în stadiile superioare ale evoluției sale prefigurate de Programul P.C.R.*

Calitatea, *efect firesc al perfecționării, devine, în lumina tezelor din expunere — și, așa cum se subliniază, se impune să devină în realitate —, dimensiunea dominantă a muncii și a rezultatelor ei. Ea se regăsește în cerințele dezvoltării economice intensive, ale pregătirii și promovării cadrelor, în criteriile ce trebuie să guverneze producția, în noua „fizionomie" a așezărilor sistematizate, în viața locuitorilor acestora. Ea presupune, totodată, trăsături noi, superioare, ale claselor și categoriilor sociale, un orizont profesional și cultural mai bogat al fiecărui om.*

Implicare. *Asumarea conștientă de către producătorii, proprietarii și beneficiarii avuției naționale a obiectivelor propășirii țării este o expresie a sistemului cuprinzător și original al democrației noastre muncitorești-revoluționare. Implicarea este, în același timp, — o evidențiază pregnant expunerea — un imperativ căruia trebuie să-i răspundă știința și învățămîntul în procesul edificării progresului, organizațiilor de partid, de masă și obștești — în mobilizarea colectivelor de muncă la înfăptuirea sarcinilor de producție, creația artistică — în ansamblul mijloacelor cultural-educative — în promovarea concepției revoluționare, a valorilor umaniste autentice...*

...Să mai consemnăm, în final, că toate conceptele, orientările și indicațiile din expunere au implicații deosebit de largi, constituind repere ale devenirii noastre sub semnul gîndirii și faptei revoluționare.

Ion NEDELEA

ÎN MAI

Surîde timpu-n fiecare floare
în mai cînd toate rozele răsar
e-atîta bucurie și culoare
și bat secundele încet și rar.

Prin țară curg poemele de pace
vin sărbătorile la țărmul ei
crez comunist aripile-și desface
și fiecare pas e cu temei.

Înalt e cerul, ramuri se apleacă
tulpina rîului străbate lin
prin trupul primăverii ce-o să treacă
prin trupul primăverilor ce vin.

N. MOSCALIC

Desen de Ion CARP FLUERICI

autograf VAL CONDURACHE

Bucovina ca amintire

În copilărie, Vatra-Dornei mi se părea așezată foarte departe de Iași, mai departe chiar decît Sighișoara, Asta pentru că o prietenă, care-și făcea vacanțele la o mătușă la Sighișoara, locuia la etajul de sus al casei în care locuiam, în vreme ce Vatra-Dornei, Șaru-Dornei erau pentru mine numele unor localități în care se petrecuseră lucruri îndepărtate în timp, mai înainte de-a mă naște eu.

Mama și tata se fotografiaseră, prin 1940, lîngă un pavilion într-o grădină de vară, la Vatra-Dornei. Știam de la ei că-n parcul stațiunii sînt veverițe, care-ți mănîncă nuci și alune din palmă. Am ciocnit două nuci, în parc, la Vatra-Dornei. Nu a venit nici o veveriță. Nici în brazii din parc nu am văzut nici o veveriță. O singură dată am văzut o veveriță: la Iași, într-un stejar.

La Cîmpulung Moldovenesc am petrecut mai multe vacanțe, prin anii '60. Țin minte că un copil s-a înecat, într-o vară, în fîntîna din curtea cabanei Deia. L-au îngropat în cimitirul din Cîmpulung Moldovenesc. La înmormîntare, pe străzi, ieșiseră mai toți locuitorii orașului. Exista acolo și o casă cu filosofi, despre care lumea vorbea pe ocolite, în șoaptă. Și în Iași, pe Copou, în cartierul copilăriei mele, exista o casă cu două intrări, în care locuia un filosof. Lumea vorbea cu admirație, dar în șoaptă, despre el. În mintea mea de copil, filosofia s-a asociat cu tăcerea, cu șoapta.

Bucovina, ca amintire, a însemnat și Fabrica de lapte praf, despre care citisem în școală, în reportajul lui Bogza. Am și trecut pe lîngă ea, urcînd spre Rarău. Țin minte că i-am spus fratelui meu: „Nu seamănă cu fabrica din carte. Cred că trebuie privită de sus, de pe-un uliu".

Mărturiile cetății

Există în istoria popoarelor cetăți a căror soartă se identifică cu însăși soarta acestora sau, cel puțin, delimitează un segment, mai mare sau mai mic, din viața lor. Cetăți, între ale căror ziduri s-a făurit, deci, o bună parte din istoria lor și prin mijlocirea cărora s-au făcut cunoscute și altor neamuri, vecine sau mai îndepărtate. Cetăți care au simbolizat aspirațiile de libertate ale celor ce le-au dat forma materială și au legat pietrele zidurilor lor cu liantul indestructibil al speranțelor de mai bine. Un liant care a constituit, totodată, și veriga care a legat între ele generație după generație iar pe acestea cu generațiile altor făuritori de Cetăți, formînd un lanț neîntrerupt, în timp și spațiu, aurit de faptele de glorie materială și spirituală ori înroșit, din loc în loc, de sîngele milioanelor de anonimi ce au intrat în conștiința colectivă a urmașilor lor, deci în nemurire, ca jertfe ale luptei pentru apărarea trăiniciei și continuității acelui lanț. Cetăți în fața zidurilor cărora se înclină cu recunoștință, mîndrie și respect frunțile legatarilor testamentari, de astăzi, ai celor care le-au zidit. Or, între acestea se numără și Cetatea Sucevei.

Hărăzită de destinul istoric să simbolizeze o țară făurită la răscruce de vînturi, „actul de naștere" al Cetății Sucevei poartă și pecetea virtuților sale de important centru al relațiilor interstatale din Europa est-centrală, cel care l-a semnat fiind nu numai un ctitor de țară, ci și un recunoscut, la vremea sa, om politic și diplomat. Pentru că cele 3 000 de ruble de argint frîncești pe care Petru I, voievodul de atunci al Moldovei, căci despre el este vorba, le împrumutase craiului Poloniei, Vladislav Jagello, aveau și **valoarea reală** a participării Moldovei la complexul de relații internaționale din această parte a bătrînului continent. Iar **cartea**, care consemna **valoarea nominală** a împrumutului, anunța lumii, la 10 februarie 1388, că exista o Cetate, cea a Sucevei, de unde se putea aștepta și primi ajutor, la nevoie, dar și de care trebuia să se țină seama, în viitor, în toate calculele politice ale crăiilor învecinate.

Și, într-adevăr, la numai doi ani de la acea memorabilă dată, Cetatea Sucevei e a martora unui important act politico-juridic internațional, cu profunde semnificații și implicații și pe planul relațiilor interromânești. La 17 martie 1390, delegațiile polonă și munteană, întrunite la **Suceava**, au definitivat textul tratatului de alianță defensivă încheiat în anul precedent de domnul Țării Românești, Mircea cel Bătrîn, cu regele Poloniei, Vladislav Jagello. Or, tratatul fusese mediat nemijlocit de domnul Petru I

(continuare în pag. IV)

Veniamin CIOBANU

„Cinematograful, ca artă complexă, trebuie să răspundă scopului pentru care a fost creat"

Interviu cu actorul DOREL VIȘAN

— Vă propun să începem dialogul nostru cu cîteva referiri la filmul „Iacob", intrat pe ecrane și care a fi fost salutat de critică în termeni elogioși. Dv. ce sentimente încercați?

— O părere definitivă n-aș putea să formulez. Pot însă afirma cu certitudine că este o realizare remarcabilă. Nu pentru că eu dețin aici cel mai important rol din cîte am interpretat pînă acum, dar munca la această peliculă mi-a permis să redescopăr cinematograful. Vreau să spun de fapt că cinematograful, ca artă complexă, trebuie să răspundă scopului pentru care a fost creat. Și „Iacob", din acest punct de vedere, e o reușită pilduitoare. În ceea ce mă privește, filmul în cauză mi-a oferit șansa unui rol deosebit: un personaj într-o situație limită.

— Detasîndu-vă sau încercînd să vă detașați, ați putea să definiți meritele acestei pelicule în contextul filmografiei românești?

— Meritul esențial, după opinia mea, ar fi acela că filmul conceput de Mircea Daneliuc este conectat puternic la adevărul vieții, ceea ce din păcate cam lipsește filmelor noastre. Viața își are legile ei firești, uneori destul de dure, or escamotarea acestora duce, mai ales în artă, la falsuri. De asemenea, filmul „Iacob" demonstrează că marii regizori — și Daneliuc este o asemenea personalitate — pot crea mari opere, ba mai mult, pot stimula valențe nebănuite în cei cu care colaborează.

— Ce relație vedeți dv. între opera literară și transpunerea sa cinematografică?

— Calitatea narațiunii cinematografice depinde implicit și de valoarea operei de la care s-a plecat. Și, în situația la care ne referim, scrierile lui Bogza se pretează la asemenea echivalențe. Numai că, spre deosebire de acei realizatori care se străduiesc să respecte întocmai litera cărții, Mircea Daneliuc „trădează" textul respectîndu-l. Așadar orice ecranizare trebuie înțeleasă și elaborată în termenii proprii artei cinematografului.

— Ați interpretat numeroase roluri de film, ați colaborat cu diverși regizori. În ce măsură reu-

(continuare în pag. IV)

Dialog realizat de Ion BELDEANU

A PRIVI

Călineștii lui... Eminescu

Într-o zi a intrat în biroul nostru un inginer agronom. Este, acest inginer agronom, un om înalt, spătos, cu o față cioplită în trăsături drepte, cu ochi adînci, mirați cum de noi, cei care ne ocupăm cu literatură, artă, cultură, îl obligăm pe el să-și lase importantele lui treburi spre a veni să ne adreseze întrebarea: — De ce nu iubiți Călineștii lui Cuparencu? *Mi-am amintit de această zi și de această întrebare în 15 ianuarie a acestui an, cînd mă aflam la Ipotești, acasă la Mihai Eminescu, ținînd în mînă copia manuscrisului nr. 2 788 dăruit de custodele muzeului după ce ne-a spus emoționanta poveste în care Gheorghe Jaucă, președintele C.J.C.E.S. Botoșani, povățuit de Constantin Noica, a adus la Ipotești imagini concludente ale fondului de manuscrise Eminescu.*

M-am dus apoi cu această întrebare în suflet, în satul răsfirat de o parte și alta a drumului ce pleacă din Dărmănești spre Calafindești. Mi-am trimis gîndul cu aproape 200 de ani înapoi și am imaginat o gospodărie trainică, cu felurite acareturi, de unde a plecat la Suceava să deprindă legile și regulile administrației, Gheorghe Eminovici. Va deveni el însuși funcționar, administrator, proprietar și căminar. Va avea el însuși moșie, gospodărie cu multe acareturi și mai mulți copii. Între aceștia, Luceafărul gîndirii și simțirii românești.

Am umblat mult pe ulițele satului, am privit cu dragoste fața luminoasă a caselor bucovinene din Călinești, căutînd răspuns la întrebările-reproș adresate de inginerul agronom. De ce acest sat nu se cheamă Călineștii lui Eminescu? De ce în acest sat nu avem statuile lui Petrea, Gheorghe, Raluca Eminovici?

M-am hotărît atunci, în casa de la Ipotești, să-l caut pe prietenul meu inginerul agronom și să-l asigur că nimeni nu poate „dezafecta" din limba română cuvîntul EMINESCU!

Alexandru TOMA

Progresia Andru*)

Cărțile prime ale unor prozatori închid în embrion (precum ghinda „istoria" oricărui stejar) desfășurările lor epice viitoare. Citit invers, de la **Progresia Diana** spre izvoare, Vasile Andru e de nerecunoscut. S-a afirmat că încă de la debut, prozatorul aducea în peisajul nostru literar un sunet nou ; febrilitatea, hiperinteligența, setea de cunoaștere absorbind realitatea secvențială, debordantă, rivnind o proză „totală" (atît în sensul cuprinderii gamei omenescului, a „trăitului" cerebralizat, transferat într-o suită de notații cît și a asimilării tehnicilor narative), toate acestea deci configurau **o poetică personală** — cum observa Marin Mincu —, zdruncinînd prin șocul formulei tabieturile lectorului comod. Parțial adevărat. Abia **O zi spre sfîrșitul secolului** (1983) și, mai apăsat, **Turnul** (1985), marchează un viraj epic, o corecție de orbită, o despărțire hotărîtă de vechea formulă, convocînd tehnicile proiectate. Dacă „scrisul e un jaf pe seama trăitului", la Vasile Andru — teoretician al propriului demers epic — trăitul nu e transferat pur și simplu în text ci transformat, trans-pus în literatură ; codificarea realului, preocuparea „textului zilei" în spațiul trăirii, înaintarea „sub ochii cititorului" fac din autor centrul textului și din adevărul individului — scopul demonstrației epice. E drept, cititorul e provocat, invitat să participe în numele „efectului de identificare". Individul absoarbe lumea, lumea devine text, relația biografică se nuanțează supravegheată de ochiul vigilent al prozatorului.

În noua sa etapă, Vasile Andru aruncă în aer convenții ale genului romănesc, vrea — programatic — să pulverizeze logica lineară, să obțină un maximum de real social prin progresie psihică, să treacă așadar pragul metafizic intrînd în realul psihologic ; „lecția" sa conduce la o „dezvățare de convențional" deși — am putea observa fără efort — subminarea romanului, proza deconstructivă sfîrșesc prin a propune o înlocuire de convenții. O inginerie secretă, novatoare, cu efecte calculate prezidează scrisul său „computerizat", dens, sincopat, cinetic, năvalnic, crescînd pe o premisă științifică. Intenția de a înghesui în acest vîrtej ideatic, în **Cartea** sa toată Istoria de la „marele tunet" (clipa zero) pînă la rostogolirea în noosferă, pe drumul „tămăduirii sofronice" (transgresînd epic nivele de conștiință în numele integralismului) vrea să surprindă tocmai progresia în dinamica mentală. Vasile Andru propune un drum ; scriitorul nu este doar un partizan al noii proze ci chiar un pionier al ei teoretizînd inspirat și oferind un exemplu contagios. „Încerc să apăr proza scriind proză" — spunea Vasile Andru, cîndva. Fragmentarismul, notația telegrafică despicînd fulgere mentale pe cerul epicii, scurtcircuitînd rețelele informaționale, montajul cinetic, holismul converg în a favoriza depășirea limitelor, decondiționîndu-ne.

„Mintea liberă" poate primi semnele universului, terapia prin spirit (slujind optimizarea umană) sparge cercul vicios al violenței. Cugetul treaz, cîmpul psi, rețeaua noetică, insumarea emanațiilor mentale înseamnă un „cumul de soartă bună", grăbind procesul hominizării, protejînd o stenică filosofie planetară. Astfel de texte autonome sînt **pașii** unei progresii deși cazul Histriei (ca să decupăm doar un exemplu dintre cele manevrate în roman de Vasile Andru, avertizează asupra scenariului repetitiv al istoriei.

Vasile Andru este un exponent al promoției 70 (așa-numita generație „sandvici"), aducînd în cîmpul literaturii noastre un spor de conștiință artistică ; o promoție, se recunoaște unanim, cu un ridicat indice cultural, despletindu-și drumurile chiar din start, fără grija de a-și flutura solidar revendicările. Dar prin ofensivul program afișat și, bineînțeles, prin reușitele lui, prozatorul pare mai aproape de crezul optzeciștilor, experimentînd realul, transformîndu-l în text, facilitînd trăirea nu „spunerea". Acel „enunț în primă instanță" înseamnă, după Al. Piru, **ex-punerea existenței** ; cum **omul-care-scrie** condensează problemele existențiale, nudismul epic, dezinteresîndu-se de podoabele stilistice, scurtează distanța autor-cititor (acesta, prin substituire, „rescriind" textual).

Progresia Diana, ultima carte semnată de Vasile Andru are o desfășurare secvențială **(pași)**, sumarul desfoliind analitic acest „roman" divagant, ezoteric, împănat cu citate, purtînd masca jurnalului, un „documentar" cum îl vrea însuși autorul. Acel Andrucovici (devenit Andru), pornind în lumea dintr-un sat netipic, totuși „rezumativ" este un **globe-trotter** călătorind spre sine ; privind în sinele adînc. Culegînd „anecdote reale" **Progresia Diana** poate părea un roman fără ficțiune. Eroul-narator (autorul propunîndu-se ca protagonist, „un releu al materiei" își dezvăluie / analizează cifrul sufletesc dar și marele mental colectiv (coplanetari) știind că scrisul schimbă viața omului. Mistica vieții, efortul de înțelegere a **existenței**, scenariul inițiatic cheamă în sprijin **sonda erotică.** Încît, **Progresia Diana** este, de fapt, un fermecător roman de dragoste. Acest miez romanesc bîntuit de „vifornițe afective", crize de necredință, zile haotice în viața cuplului plutește într-un halou mitic ; sîntem într-o „eternitate experimentală", Diana — înzestrată cu puteri paranormale, deșteptînd ochiul lăuntric, sublimîndu-se, devenind Dhyana, întreținînd un „zbucium mistic", înlănțuind „mistrețul lăuntric".

Cei doi, un **epitom** al cuplului străvechi se caută (se aude aici un ecou rebrenian), își oferă ani isihastici ; „ucenici ai speranței", rîvnind optimizarea, **întărirea omului**, străpungerea limitelor, urcușul spre „vîrful Omega", naratorul (dedat experiențelor karmice) și Diana (translatoare, pictînd diagrame cosmice) sînt **personaje eliadești**, țintind cunoașterea profundă, îndepărtînd coaja fenomenalului, atingînd înțelepciunea (sophrosyne). Dorințele celor doi Andru (autorul și naratorul) coincid : distrugerea automatismelor, despuierea de însușiri, captînd marele stimul mental, eliberînd „focul sufletesc". Un prag de moarte poate fi o **iluminare**, pregătind saltul noesic, știind că permanența e în adînc.

Prins în hățișurile muncii redacționale, pornit în căutarea „clarității mentale", protagonistul romanului (un antropolog, am zice) vrea schimbarea ; este deci un domn „progresist" care practică înțelepciunea simțind amenințarea iraționalului, dorind a afla cifrul energetic personal ; culegînd înțelepciunea lumii, admiră omul **mutant** nu cel **stagnant** (dormitînd în „armura opacității") ; în fine, iubește progresia respingînd asfixia mentală, sufocarea psihică (cazul orașului Rahabal). **„Sălbatica Diana"** — o posesie fictivă — reprezintă în acest cîmp problematic ceva statornic, umplînd singurătatea ; ochiul pineal al „potrivitei" iubite (descîlcind ițele unei afaceri cu o mină de aur — himera unchiului Pompei), puterea psi fac din ființa „slabă" o „ființă vie" într-o lume tînără, mișcîndu-se sub cupola fluidurilor cerebrale.

În emisie continuă, în priza freneziei cerebrale, Vasile Andru desfășoară în acest roman comprimat un evantai problematic : „pactul cu reptila", spațiul zen, autocontrolul, dialogul cu rinencefalul, vizita la Djuna ș.a., oferindu-și prilejul unei infuzii masive de hazard. Cu mîna sigură, cu un admirabil economism al mijloacelor, el portretizează în fugă : Lara și stressul de ineficiență, doctorul Sorin Gupta cu al său curs de automodelare, Moxa — un „expert" în dinamica pieței etc. Vasile Andru este un declarat adept al fragmentarismului ; citim în **Progresia Diana** (p. 31) : „numai fragmentul salvează ceva din întregul care explodează mereu". Dacă „universul povestit nu este universul adevărat" (cum se exprimă autorul), atunci — credincios devizei — Vasile Andru, spiritualizat, evoluează înspre extrema livrescă a vieții, spre **genericul om.** Dar, din fericire, romancierul știe foarte bine că viața la extreme nu este cea adevărată ; încît, profitabil pentru prozator, eseistul — sedus de experiența contemplativă — va teoretiza distrugerea extremelor, turnînd substanța epică în ramă romanescă, depopulînd-o de abstracțiuni, vehicole fantomatice ale Ideii.

Mustind de concret pe alocuri (sînt „părțile" sclipitoare ale montajului), înecat — cîteodată — în ceața unui vălmășag ideatic, risipind ipoteze, romanul se vrea „scurt și scăpărător". Așa și este, așa gîndește Vasile Andru proza viitorului. Propozițiile sale alcătuiesc un program, închipuie un edificiu ; romancierul este un vector al epicii noastre într-o clipă fastă a prozei. Carte despre fervoare și înțelepciune, despre misterul individului și al istoriei, despre eros și „calvarul căutării", dezlegînd **textul omului**, „resturile sale mezocefale", discutînd despre imposibilitatea fixării cîștigurilor spirituale în „cuie genetice", **Progresia Diana** este de fapt o interogație continuă ; fiind „roman fără centru" (cum observa Cornel Ungureanu), el se dezvoltă — aparent — haotic, atingînd un repertoriu problematic extensiv.

Spirit fin, practicînd incizii ironice, Vasile Andru pare atras de latura isihastă a existenței, refuzînd carnavalescul ; totuși știind că literatura trebuie „să alunge răul", el nu va respinge povestirea. Literatura sa nu este o „casă fără povești". Dar o va face sincronizat epocii, în numele ingineriei psihosomatice, febril, fugind parcă de propria-i ideație în clocot, devenind protagonistul unui scenariu romanesc sincopat, învîrtindu-se într-o constelație de nume, practicînd intertextualitatea. Credincios unui program care s-a limpezit din mers, refractar la imobilism, persiflînd tirania clișeului. Vasile Andru a trecut de la o proză „constatativă", oarecum neutră, trenantă (dialogurile curgînd paralel, brodînd ipoteze ; de unde și variantele propuse de protagoniștii din **Iutlanda posibilă,** de pildă, dorind a descifra adevărul, animați de misii recuperatoare) la cea frisonată de neliniști existențiale, tensionată de interogație, de un fragmentarism bine ritmat. Deslușim un sunet original, motive obsesive, ciudățenia unghiului („ferestrei") prin care scriitorul cercetează lumea. Rămîn însă la părerea că genul scurt — abordat acum într-o altă „croială" — îl avantajează. Oricum, Vasile Andru intrigă și convinge ; acel „alt fel de a gîndi proza" (Valentin F. Mihăescu) nu înseamnă doar o sincronizare la ritmurile veacului. Elaborat, tinzînd a reflecta întregul prin „bucățelele" lumii, romanul lui Vasile Andru — un soi de **satyricon,** cum s-a zis — face din cercetarea propriei ființe un prilej de a investiga toată partitura speței, omul, „un releu trecător" merită această zăbavă. Drumul spre sine este însă anevoios, iar Vasile Andru, un voluptos al analizei, deșirîndu-ne „povestea" cuplului ridică în calea cititorului o mulțime de baraje (unele, să recunoaștem, inutile).

Trăgînd linie. voi zice că promițătoarea „progresie Andru", anunțînd seisme în tabloul prozei noastre, exprimă nu doar o „voință de stil", o aventură a scriiturii (Radu Săplăcan) ; ultimele cărți ale lui Vasile Andru sînt „probele" unui spirit efervescent, fixînd în pagină febrilitatea ideii, gîndul fosforescent.

Adrian Dinu RACHIERU

* Vasile Andru : **Progresia Diana**, (Ed. Albatros 1987)

VASILE ZETU

Poemul ca o feciorie

Tu crezi că se pot defrișa
cu sintagme de aur
feudele fără contur
ale melancoliei
și treci prin hățișuri
minate prudent cu iluzii
ca printr-o
iubire cu toate perdelele
trase —

(Privirile tale subțiri
înrămează polenuri
pe cîmpul armonic) —

Tu ronțăi realul cu dinții mei cruzi
și-ți închipui

poemul ca o
feciorie

Dar flacăra eu o înconjur, eu mușc
șerpii aprigi ai umbrei
iar cîinele alfa

pe mine mă latră.

Mărturisire

Poemul acesta
este un furt scandalos
din literatura
tuturor timpurilor.

Doar ghilimelele
aparțin autorului :

El este
uneori eu
însă tu
totdeauna.

Noi
numai din
intîmplare
locuim o singură inimă
în care curg lacrimi
iar nu
trandafiri.

Oglinda

Priviri
ochii aproape identici
ai fratelui său,
deși
ochii săi
îi privise.

I-a-nchis.

Hotărî
să îi lase acolo
în raclele reci.
Dar și înăuntru,
cu înverșunare,
ei înrămau
o ninsoare, o-ntindere
nestăvilită.

Pe urmă
oglinda s-a spart :

Jumătate o zi,
jumătate o noapte.

Fisura

A vrut să pătrundă în munte
dar muntele nu
l-a primit.

A văzut o fisură
în roca așa străvezie
și s-a agățat cu o mînă acolo
apoi cu cealaltă.

Încet
a urcat pînă sus
pînă-n piscul
mai de deasupra, cu gînd
ca să îl
umilească :

Dar
muntele
nu mai era decît doar
umilință

Fereastră
cît ochiul furnicii
sub cerul imens.

Fulg tremurat

În limba ninsorii
scriu astăzi
poemul acesta :

Cîmp alb în somn alb
într-o albă osmoză
cu stelele albe :

Cum numai
plutirea și
zborul.

Așa-i că în suflet acum
vi s-a stins o durere ?

Așa-i că acum murmurînd
o silabă celestă
pe buze un fulg tremurat
își învăluie rugul ?

Legende

Capu' lui Ștefan cel Mare de pe Rarău

Ștefan cel Mare multe războaie a purtat și cîți au venit cu gînd rău în țara asta i-a bătut și i-a scos pînă dincolo de hotare, că nu le-a mai trebuit să dea ochii cu el a doua oară.

Odată, într-un război cu ungurii a ajuns și prin munții aceștia. Și așa de rău mi i-a bătut pe unguri că n-au mai rămas decît puțini din ei. Iar cîți au scăpat cu zile, Ștefan i-a fugărit și i-a împrăștiat prin toate văile Cîmpulungului și prin munți, iar unii au apucat-o spre Rarău ca să-și afle adăpost în locuri sălbatice și neumblate.

Cum fugeau ei îngroziți că nu mai nimereau drumul, ci o țineau de-a dreptul prin pădure, iacă dau deodată într-o răritură pe culme. Atunci unul dintre unguri a văzut peste brădet un colț de stîncă ce semăna cu capul lui Ștefan cel Mare și i s-a părut că voievodul le-a ieșit înainte să-i ia din nou la bătaie. El de frică a strigat către ai săi :

— Uite-l pe Ștefan-Vodă !

Da' ceilalți l-au întrebat :

— Unde-l vezi ? Că doar e departe.

— Uite capu lui cum apare de peste deal ! a zis ungurul, arătînd cu mîna stînca din fața lor, care se vedea tot mai aproape.

După această întîmplare ungurii s-au dus de unde-au venit, da' stînca a rămas pe Rarău. Și de atunci poartă numele de Capu lui Ștefan cel Mare *pînă astăzi.*

Remezău

Se zice că Ștefan cel Mare a îndrăgit mult locurile frumoase de pe valea Sucevei, cu sate așezate din vechime, unde sub poalele munților și-a zidit și mănăstire de pomenire la Putna. Ori de cîte ori se ivea cîte un prilej bun între atîtea războaie și treburi domnești, se ducea cu puțini însoțitori la Putna să-și afle un ceas de liniște și hodină în singurătate.

Drumul lui de la curtea din Suceava pînă la mănăstire trecea totdeauna prin satul Vicovu de Jos, unde oamenii cum auzeau că vine iar Vodă, îl întîmpinau pe domnul țării cu dragoste, ba îl mai și pofteau să le fie oaspete la nunți și cumetrii. Că Ștefan iubea poporul său și nu se da în lături să fie cu el la vreme de petrecere, cum și oamenii nu stăteau pe gînduri atunci cînd trebuia să sară în apărarea țării.

Așa odată, pe cînd Ștefan-Vodă trecea iar spre mănăstirea Putna, l-a întîmpinat în marginea satului Vicov o nuntă. Și unul din gospodari l-a rugat pe Vodă :

— Rămîi, doamne, cu noi ! Rămîi, zău !

Nu se știe dacă Ștefan a rămas atunci cu sătenii la acea nuntă, dar de la cuvintele vicovanului „rămîi zău" își trage numele pînă astăzi partea satului ce-i zice Remezău.

Stejarul lui Ștefan cel Mare

Se spune din bătrîni, că după lupta de la Codrul Cosminului, cînd Ștefan cel Mare s-a întors biruitor împotriva polonilor, a ajuns cu oștile sale pe dealurile păduroase din apropierea curții hatmanului Luca de la Arbore.

Și, undeva la răsărit de sat, cale de un ceas, a nimerit într-o poiană, la o stînă de păstori cu oile din aceste locuri. Cum era obosit din luptă și după drum lung, Ștefan a descălecat la umbra unui stejar din poiană. Atunci au venit la el baciul stînii și ciobanii și i-au adus un caș mare, pe care văzîndu-l, voievodul a zis cu mirare :

— Ce caș avan !

Și a ospătat din el cu vitejii săi acolo sub stejar. De atunci au trecut multe sute de ani, iar satului, care a luat ființă aici, i s-a zis de la cuvintele lui Ștefan, Cașvana.

Și stejarul unde Vodă a poposit cu oștenii săi este pînă astăzi acolo, cît s-a făcut mare de nu pot să-l cuprindă patru oameni la tulpină. Spun unii că s-ar fi găsit mai demult și o sabie înfiptă în pămînt sub stejar, rămasă de la vreun viteaz de-al lui Ștefan, dar mai mult nu se știe. Iar bătrînului stejar îi zice Stejarul lui Ștefan cel Mare. *amintind că prin aceste locuri a trecut domnul cel mai viteaz al țării.*

Nicolae COJOCARU

SATUL

Satul meu
este zarea ispititoare dintr-un gînd
albită de ninsorile timpului,
sîngele memoriei vuind însetat
pe o vale pustiită de dor,
lumina blîndă a mamei
căzînd peste creștetul copilăriei,
ochiul aninîndu-și lacrima căutării
de brazi și păltinași,
tîmpla asudînd în privegherea
locurilor dintîi ale vieții.

Este pămîntul din mine mirabil
ce stă sub semnul fertilității,
cîmpul străbătut cu plugul inimii
și udat cu ploile aducerilor aminte,
în care cresc și se rotunjesc în rod,
înfruntînd vremurile și vremuirile :
cîntece de leagăn, dorul de părinți,
iubiri definitive, cuvinte-pîine,
flori dalbe de măr, precum și altele
ce fac sațiul
și tăria conștiinței de sine.

Este zarea ispititoare dintr-un gînd

spre care sinele se întoarce bucuros

ori de cîte ori pleacă,

locul de pe pămînt cel mai de seamă

el mereu ființei mele vamă.

Nicolae MORARIU

DAN D. PACURARIU

Arce stilistice sau despre stiluri și dinamica lor

Dacă e să plasăm sub o emblemă definitorie eseul, cu titlul de mai sus, prin care Dan D. Păcurariu investighează, din perspectiva teoreticianului și istoricului de artă, dinamica morfologiei artelor, complexitatea relațiilor specifice dintre acestea și factorii genetici sau mediul receptor, credem că cel mai nimerit ar fi să apelăm la cunoscuta formulă „Multum in parvo". Pe parcursul a mai puțin de două sute de pagini, autorul izbutește un adevărat „tur de forță", concentrînd o bogăție de idei și informații, puțin obișnuită, într-o manieră sistematica, densă și sobră, în tentativa (reușită, după opinia noastră) de a explora, prin intermediul unei viziuni personale, evoluția fenomenului artistic universal, abordat, pe coordonatele sale spațiale și temporale, atît la nivel global cît și pe domenii de manifestare, deconcertante prin proteica lor diversitate. Ipso facto, autorul amendează și unele inadvertențe prezente în exegetica de specialitate, îndeosebi în legătură cu dimensiunile și ipostazele barocului. În lucrare sînt descrise și analizate un număr impresionant de capodopere (din domeniile arhitecturii, artelor vizuale, muzicii și literaturii), semnate de mari maeștri, selectate cu pertinență din uriașul arsenal de sensibilitate spirituală al omenirii (patrimoniul artistic românesc — cu deosebire cel din nordul Moldovei — fiind corespunzător reprezentat, cu particularitățile-i specifice și caracteristicile-i integratoare în universalitate).

Plasîndu-și demersul exegetic sub auspiciile unui algoritm operațional, elaborat deductiv pe baza unei multitudini de analize (comparatiste), autorul ajunge la un concept estetic inedit, suplu și funcțional, de amplă cuprindere sintetizatoare — **arcul stilistic** — ce-i permite să reliefeze structurile dinamice proprii orientărilor și curentelor artistice reprezentative din arta universală, începînd cu antichitatea greco-romană și mergînd pînă în contemporaneitate. Definit ca „o întreagă desfășurare de forme (se înțelege, artistice — n.n.) de la faza incipientă (sau „primitivă") pînă la cea decadentă" (finală), conceptul de arc stilistic este aplicat în caracterizarea diferențiată a diverselor curente și mișcări artistice, în funcție de modalitățile prin care acestea se subsumează, integral sau parțial, algoritmului menționat. În consecință, artele au înregistrat o evoluție în consens cu următoarele arce stilistice interconexe, degajabile din însuși procesul lor (al artelor) evolutiv: 1. **arce stilistice incomplete** (a. **antic grecesc** și b. **antic roman**); 2. **arce stilistice complete** (a. **medieval** și b. **renascentist**); 3. **arcul stilistic difuz** (cuprinzînd stilurile „neo-", de la **neoclasicism** la **„Art Nouveau")**. Într-un capitol separat, din partea a doua a lucrării, autorul se ocupă de spațiile culturale ce nu cunosc, în dinamica artelor, fenomenul tip „arc stilistic" (sînt vizate artele bizantină, islamică, cea din Extremul Orient și cea din America Precolumbiană).

Preluînd și aplicînd la propriul demers concepte din domeniul psihologiei artelor **(afect** și **coafect)**, combinate cu cel de **reducție**, diferențiat în; a. **reducție obiectivă** (1. **formală** și 2. **cromatică)** și b. **reducție subiectivă** (1. **programatică**, 2. **evocatoare** și 3. **sinestezică)**, Dan D. Păcurariu dezbate și elucidează relațiile general-specifice dintre opera de artă și mediul de receptare al acesteia, stabilind repere adecvate pentru o sociologie a artelor de pe poziții estetice, adică intrinseci domeniului.

Cîteva capitole complementare (despre reprezentarea arhitecturii în pictură, despre impactul arhitecturii cu noua tehnologie, despre aspectele scenografice ale unor opere arhitecturale și despre dinamica arhitecturii românești în ultimele două secole) validează relevanța și viabilitatea conceptului generalizator de **arc stilistic**, chiar și prin unele „excepții ce confirmă regula".

Pe scurt, eseul lui Dan D. Păcurariu este o interesantă lucrare de estetică aplicată, scrisă limpede și economicos, contribuind la îmbogățirea domeniului cu un concept revelator și constituind, în același timp, un sui generis fir al Ariadnei necesar în orientarea prin labirintul tot mai complex și mai deconcertant pe care-l reprezintă evoluția artelor în timp și spațiu.

Nicolae CÎRLAN

DEBUT

În Rarău

Printre fagi mi-a fost dat să răsar.
În ținut sumețit către stele
Curge hăt pînă peste hotar
Umbra moale-a pădurilor mele.

Răsărind dinspre mit și mister
Unde-i doar veșnicia stăpînă,
Rezemată cu duhul de cer
Fumega a bunicului stînă.

Lîngă vatră la noi în sobor
Magi senini scormoneau în uitare,
I-ascultam de pe-atunci visător
Și-i urmam prin baladă călare.

În Rarău zeii poartă baltag
Ca-n Olimp dorm legende cărunte,
Gîndul meu melancolic, pribeag
Poposește mereu să le-asculte...

Tucu MOROȘANU

DICȚIONAR LXIII

Lovinescu, Eugen (n. 31.X.1881, Fălticeni — m. 16.VII.1943, București). Studii secundare la Fălticeni și Liceul Internat din Iași (1896—1898). Studii superioare la Universitatea din București, Facultatea de Litere și Filozofie — secția limbi clasice (1898—1903), licențiat cu o lucrare despre sintaxa latină. Profesor de limbile greacă și latină în învățămîntul secundar la Ploiești (1904—1906) și București (Liceul „Mihai Viteazul", din 1906 pînă la pensionare, în 1938). Între anii 1904—1906 a făcut stagii de studii „libere" la Sorbona. În 1919 înființează la București cenaclul „Sburătorul", una dintre cele mai prestigioase „pepiniere" scriitoricești din perioada interbelică. Între 1918—1920 editează magazinul ilustrat „Lectura pentru toți" și revista „Sburătorul" (1919—1922) — seria nouă (1926—1927). Debutează în suplimentul literar al ziarului „Adevărul" (1904). În 1909 și-a susținut la Sorbona teza de doctorat cu subiectul „Jean-Jacques Weiss et son oeuvre littéraire". A fost însă împiedicat, datorită unor adversități obtuze, să fie integrat în învățămîntul universitar, la fel de nedreaptă fiind și nealegerea sa în rîndul membrilor Academiei Române. A colaborat la **Convorbiri literare, Viața Românească, Convorbiri critice, Viața literară, Flacăra, Noua revistă română, Rampa** ș.a.

Volume tipărite (reeditate): **De peste prag.** Dramă în trei acte, Ploiești, Ed. Progresul, 1906, 63 p.; **Pași pe nisip...** (critică literară) vol. 1—2, Fălticeni, București, Ed. Librăria Națională, 1906, vol. 1—2; **Portrete literare.** Caragiale, Duiliu Zamfirescu, Mihail Sadoveanu, București, Ed. Alcalay, 1906; **Nuvele**, București, Ed. Socec, 1907; **Jean-Jacques Weiss et son oeuvre littéraire.** Avec une prép, de Emile Faguet, Paris, Typ. Philippe Renouard, 1908; Les voyageurs français en Grèce au XIX-e siècle (1800—1900) Paris, Libr. ancienne Honoré Champion, 1909; **Critice.** Vol. 1, București, Ed. Socec, 1900, Ed. a 2-a, București, Alcalay, 1920. Ed. definitivă cu titlul **Istoria mișcării Sămănătorului**, București, Ed. Ancora, 1925; **Critica și istoria literară**, București, Inst. Carol Göbl., 1910; **Critice.** Vol. 2, București, Ed. Socec, 1910. Ed. a 2-a, București, Ed. Alcalay, 1920. Ed. definitivă cu titlul **Metoda impresionistă**, București, Ed. Ancora, 1926; **Viața și opera lui Grigore Alexandrescu**, București, Ed. Minerva, 1910. Ed. a 3-a cu titlul **Viața și opera lui Grigore Alexandrescu și corespondența lui cu Ion Ghica**, București, Ed. Casei Școalelor, 1928; **Scenete și fantezii** (Proză), București, Ed. Flacăra, 1911; **Crinul** (Nuvele), București, Ed. Libr. Nouă, 1912; **Aripa morții**, Roman, București, Ed. Flacăra, 1913; **Cine era?** Comedie într-un act. **Cu un veac îndărăt...** Iași, Ed. Libr. Socec, 1913; **Costache Negruzzi.** Viața și opera lui, București, Ed. Minerva, 1913; Ed. a 3-a, București, Casa Școalelor, 1940; **Critice.** Vol. 3, București, Inst. Flacăra, 1945, Ed. a 2-a, București, Alcalay, 1920. Ed. definitivă, cu titlul **Critică impresionistă**, București, Ed. Ancora, 1928; **Critice**, Vol. 4, București, Tip. H. Steinberg, 1916, Ed. a 2-a, București, Ed. Alcalay, 1920, Ed. definitiv, București, Ed. Ancora, 1928; **Pagini de război**, București, Universala Leon Alcalay, 1918; **Epiloguri literare.** 1. (Critică), București, Libr. Ed. Al. Stănciulescu, 1919; **În cumpăna vremii** (Note de război), București, Libr. Socec, 1919; **Comedia dragostei.** Roman. București, Ed. Libr. Alcalay, 1920; **Lulu.** Roman. București, Ed. Libr. Alcalay, 1920; **Antologie critică**, București, Ed. Casei Școalelor, 1921; **Critice.** Vol. 5, București, Ed. Alcalay, 1921. Ed. a 2-a, definitivă, **Figurine**, București, Ed. Ancora, 1928; **Critice**, Vol. 6, București, Ed. Ancora, 1921, Ed. a 2-a, definitivă, București, Ed. Ancora, 1928; **Gheorghe Asachi.** Viața și opera lui. București, Casa Școalelor, 1921. Ed. definitivă, București, Ed. Casa Școalelor, 1927; **Critice**, Vol. 7, Ed. Ancora, 1922. Ed. a 2-a, definitivă, **Literatura nouă**, București, Ed. Ancora, 1929; **Critice**, Vol. 8, București, Ed. Ancora, Alcalay, 1923; **Critice**, Vol. 9. **Poezia nouă**, București, Ed. Ancora, Alcalay, 1923; **Istoria civilizației române.** Vol. 1—3, București, Ed. Ancora, 1924—1925. (Vol. 1 1924, vol. 2 și 3 1925). Ediție nouă, de Z. Ornea, București, Ed. Științifică, 1972; **Figuri Ardelene**, Arad, Libr. Diecezană, 1925; **Istoria literaturii romàne contemporane**, vol. 1—4, 6, București, Ed. Ancora, 1926—1928. Vol. 1, 1926, vol. 2, 1926, vol. 3, 1927, vol. 4, 1928, vol. 6, 1929; **Viața dublă.** Roman, București, Ed. Ancora, 1927. Ed. definitivă, București, Libr. Alcalay, 1936; **Memorii**, Vol. 1—4, București, Craiova, Ed. Cugetarea — Scrisul Românesc, 1930. Vol. 1, București. **Cugetarea**, 1930, vol. 2, Craiova, Scrisul Românesc, 1932. Vol. 3, București. Adevărul, 1937, Vol. 4, București, Ed. Contemporană, 1941; **Bizu.** Roman. București, Ed. Națională, S. Ciornei, 1932. Ed. îngrijită de Maria Papahagi, Cluj, Ed. Dacia, 1974; **Firu-n patru.** Roman. București, Naționala Ciornei 1932; **Mite.** Roman. București, Ed. Adevărul, 1934, București, Ed. Eminescu, 1971; **Bălăuca.** Roman, București, Ed. Adevărul, 1935, București, Ed. Eminescu, 1971; **Diana**, Roman, București, Ed. Libr. Socec, 1936; **Mili.** Roman, București, Ed. Adevărul, 1937; **Istoria literaturii române contemporane — 1900—1937.** București, Fundația pentru Literatură și Artă, 1940. Ediție îngrijită de Maria Simionescu, cuvînt înainte de Al. George, București, Minerva, 1972; **P. P. Carp, critic literar și literat**, București, Ed. Libr. Socec, 1942; **T. Maiorescu și contemporanii lui**, Vol. 1—2, București, Ed. Casa Școalelor, 1943—1944. Vol. 1, 1943, Vol. 2, 1944. Ediție îngrijită de Z. Ornea și Maria Simionescu, București, Ed. Minerva, 1974; **T. Maiorescu și posteritatea lui critică**, București, Ed. Casa Școalelor, 1943; **Texte critice**, București, Ed. Tineretului, 1968; **Scrieri**, Vol. 1—8, Ediție de Eugen Simion, București. Ed. Minerva, 1969—1980. (Vol. 1, 1969, Vol. 2, 1970, Vol. 3, 1970, Vol. 4, 5, 1973, Vol. 6, 1975, Vol. 7, 1978, Vol. 8, 1980); **Acord final.** Roman, Ediție de Aurel Sasu, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1974; **Eugen Lovinescu**, Corespondență cu Mihail Dragomirescu și Elena Farago. Ediție de C. D. Papastate, Craiova, Scrisul Românesc, 1976. **Memorii.** Texte alese, București, Ed. Minerva, 1976; **Critice**, Vol. 1—2. Ediție îngrijită și prefațată de Eugen Simion, București, Ed. Minerva, 1979; **Istoria literaturii române contemporane.** Vol. 1—3, București, Ed. Minerva, 1981; **Critice.** Vol. 1—3, Ediție de Eugen Simion, București, Ed. Minerva, 1982; **Opere**, Vol. 1, Ediție îngrijită de Maria Simionescu și Alexandru George, București, Ed. Minerva, 1982. (Vol. 2, 1983, Vol. 3, 1984); **Scrieri.** Vol. 9. Maiorescu și contemporanii lui. Ediție îngrijită de E. Simion, București, Ed. Minerva, 1982.

Personalitate proeminentă a literaturii române, Eugen Lovinescu s-a impus definitiv în constelația marilor valori critice postum (după 1965). G. Călinescu a deschis capitolul **Moderniștii** din cunoscuta **Istorie...** cu un substanțial medalion dedicat lui Eugen Lovinescu, a cărui operă, exceptînd unele „umori" tipic călinesciene, este analizată cu toate atributele talentului său inegalabil: „Acest om care este o personalitate n-a avut din partea opiniei publice satisfacțiile pe care le merită. Deși pregătit pentru cariera universitară unde ar fi avut o altă posibilitate de lucru și un contact rodnic cu tinerimea, el n-a fost chemat. Și cu toate acestea opera lui întrecea pe a tuturor celor din specialitatea lui laolaltă". „Creator al stilului critic contemporan, personalitate eminentă, gazdă literară incomparabilă, prin scrisul ca și prin prezența sa în mișcarea literară a timpului, la răscrucea de vînturi dintre sămănătorism și modernism, arbitru de mai multe decenii al vieții noastre literare". (Șerban Cioculescu). Constantin Ciopraga vede „Un Lovinescu de o claritate latină, frecventator al capodoperelor vechi și cunoscător al inovațiilor europene contemporane, își regîndește, ca mediator, funcția de critic, pornind de la elemente de limbaj; pentru a ajunge la imagini sintetice, totalizante, îl preocupă conceptul, sensurile și semnificațiile, instrumentația verbală de maximă precizie — postură în care, dincolo de volutele sugestiv-lirice, cultivate pînă la sfîrșitul carierei, apare maestrul formulărilor nete, memorabile". „Puțini au avut de la început și într-o măsură atît de hotărîtoare, ca E. Lovinescu, conștiința vocației critice. E. Lovinescu se confundă la meridianul nostru spiritual cu însăși ființa Criticului, cu omul, altfel zis, ce dă de nouă pînă la nouăzeci și nouă de ori roată unei opere pentru care ar găsi o poartă ce duce spre lumea ei secretă" (Eugen Simion).

REFERINȚE CRITICE (selective)

Aderca, Felix. **Mărturia unei generații.** București, Ed. S. Ciornei, 1929, p. 161—176; Baltazar, Camil. **Scriitor și om.** București, Ed. Casei Școalelor, 1946, p. 99—105; Bogdan-Duică, G. **Studii și articole.** București, Ed. Minerva, 1975, p. 221—223; Bucur, Marin, **Istoriografia literară românească.** București, Ed. Minerva, 1973, p. 494—514; Călinescu, G. **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent**, București, Ed. ERLA, 1941; Caracostea, Dumitru. **Un mare critic român modernist, Domnul Eugeniu Lovinescu**, București, Ed. Cartea Românească, 1927, p. 63; Chinezu, Ion. **Pagini de critică**, București, EPL, 1969, p. 122—124; Cioculescu, Șerban. **Aspecte contemporane**, București, Ed. Minerva, 1972, p. 563—574, 698—700, 704—705, 721—723; Cioculescu, Șerban. **Amintiri**, București, Ed. Eminescu, 1975, p. 216—226; Constantinescu, Pompiliu, **Scrieri**, vol. 3, București, EPL, 1968, p. 305—462; Crohmălniceanu, Ovid. S. **Literatura română între cele două războaie mondiale**, București, Ed. Minerva, 1975, p. 119—159; Dimisianu, G. **Valori actuale.** București, Ed. Eminescu, 1974, p. 9—13; Dragomirescu, Mihail. **Critică**, vol. 1, București, Ed. Casa Școalelor, 1927, p. 219—238; Felea, Victor. **Reflexii critice**, București, EPL, 1968, p. 195—201; Mihăilescu, Florin. **E. Lovinescu și antinomiile criticii**, București, Ed. Minerva, 1972, p. 464; Nițescu, M. **Repere critice.** București, Ed. Cartea Românească, 1974,

(continuare în pag. IV)

Ion PÎNZARU

„Cinematograful, ca artă complexă, trebuie să răspundă scopului pentru care a fost creat"

(urmare din pag. I)

șita unei creații cinematografice depinde de prestația actorului (actorilor)?

— Trebuie să precizăm mai întîi că sistemul de lucru al actorului nostru de film nu ține de un... sistem. Ce vreau să spun? Că un rol nu se realizează între două trenuri sau între două turnee. Sigur, calitatea filmului depinde și de clasa actorului, de cît patos pune acesta în rolul primit. Se poate ca regizorul să ofere foarte mult însă interpretul să rețină prea puțin. Oricum o corelație între intențiile regizorului și jocul actorului trebuie să existe. În ceea ce mă privește, consider că reușita mea în filmul „Iacob" se explică și datorită faptului că timp de trei luni, zi de zi, n-am făcut altceva decît să filmez. Asta mi-a dat posibilitatea să mă identific cu personajul interpretat, cu gesturile și viața lui, cu universul său sufletesc.

— Prin ce se deosebește, dacă se deosebește, munca actorului de teatru de cea de pe platourile de filmare?

— O vreme am împărtășit și eu părerea că sînt două îndeletnicirI diferite. Dar după o practică mai îndelungată am ajuns la concluzia că nu-i nici o deosebire. Dacă actorul de film se diferențiază totuși de cel de teatru, el se diferențiază prin altceva: prin sinceritatea expresiei. Orice lipsă de sinceritate și de adevăr e supradimensionată de aparatul de filmat. Și spectatorul o sesizează imediat.

— Trebuie să fiți de acord că vă numărați printre actorii noștri cunoscuți și apreciați de public. Este celebritatea un stimulent sau odată cucerită ea asigură succesul de la sine?

— Celebritatea este o mare povară, din orice unghi ai privi-o. Pentru un artist care se respectă și-și respectă publicul însă, orice nouă reușită devine și un stimul. Pe de altă parte, popularitatea asigură o „poziție" în așa-zisele clasamente ale criticilor. Numai că nu totdeauna popularitatea este egală cu valoarea. Sînt artiști foarte populari care nu au valoarea altora mai puțin populari. Mai ales în cinematografie, unde valorile suferă o oarecare modificare. In creșterea „cotei de celebritate" o contribuție o are și critica de specialitate care uneori acordă cu prea mare generozitate note maxime, egalizînd valorile. Așa se și explică utilizarea frecventă a formulei „printre cei mai buni", fără a fi numit vreodată „cel mai bun".

— Faceți deopotrivă și teatru și film. Credeți că fără cinematografie ați fi fost un artist împlinit, împăcat cu aplauzele la scenă deschisă?

— Categoric nu. Și asta pentru că, din păcate, un actor nu poate ieși „în lume" dacă nu face film Filmul și televiziunea crează popularitate, cîteodată chiar și pentru cei care „produc" lucruri de calitate îndoielnică. Esențial rămîne ca fiecare să-i cunoască limitele.

— Dintre rolurile interpretate la care țineți mai mult?

— Cred că Iacob, din filmul la care ne-am referit, reprezintă cel mai complex rol de pînă acum. Îmi amintesc cu plăcere însă și de roluri ca maiorul din „O lacrimă de fată", primul secretar din „Probleme personale", vameșul din „Semnul șarpelui" sau Bălosu din „Moromeții". În aceeași măsură roluri de mai mică întindere mi-au adus reale satisfacții și au constituit tot atîtea utile experiențe.

— Și pentru că dialogul nostru are loc la Suceava, v-aș solicita o părere despre tînărul nostru teatru și, de ce nu, o recomandare.

— Am văzut teatrul, am rămas încîntat de condițiile de care acesta dispune și, după cîte cunosc, aici se desfășoară și o activitate artistică fructuoasă. Ce-aș putea să le recomand mai tinerilor mei colegi, decît să dea întreaga măsură a talentului lor scenei pe care o slujesc.

JANA KANTAROVÁ (R. S. Cehoslovacă)

Memento

În plină zi
avionul a scuipat
un meteor strălucitor
fascinînd mii de oameni,
priviri arzînd de dorul de-a trăi,
ale căror pleoape însă s-au închis
de-ndată
voind să fugă de lumină

Și-n aceeași clipă, poate,
pe-o altă planetă
un poet
glorifica frumusețea Terrei
în versuri inspirate
de orbitoarea lumină
a Hiroshimei.

În românește de
Arcadie ARBORE

ADOLFO SUAREZ RODRIGUEZ (Cuba)

Meseria de a trăi

Nu pentru a vorbi despre mine
mă ocup de cuvînt.
Dacă speri ca acum să-ți destăinui
cum această inevitabilă
meserie de a trăi
și-a pus amprenta pe degetele mele,
nu mai fă nici un pas :
vei fi înșelat.

În românește de
Narciso SOTOLONGO
și Daniel PIȘCU

CADRAN

„Vocile" textului

După experiențele lui Mircea Nedelciu, alți combatanți de generație atacă frontal romanul, părăsind, se pare, proza scurtă, cea care îi propulsase, de altfel. Nici nu-i de mirare, atîta vreme cît tentația numitului gen face victime pînă și în rîndurile poeților serioși, dacă nu chiar și printre meticuloșii istorici literari. Trei sînt cărțile care au atras imediat atenția recenzenților: „Sala de așteptare", de Bedros Horasangian, „Compunere cu paralele inegale", de Gh. Crăciun și „Dus-întors" de Nicolae Iliescu. A atrage atenția e doar un fel de a spune, pentru că mobilul „acțiunii" în sine trădează de cele mai multe ori motivații ce nu se corelează cu adevărata valoare. Spre a se conforma „jocului", Eugen Simion simulează chiar plăcerea acceptării situației de fapt : „Ca să fiu în nota acestui curios roman („Dus-întors", n.n.), ar trebui să încep prin a transcrie jurnalul meu de lectură, începînd, eventual cu momentul în care am zărit prima oară cartea în librărie" („România literară" nr. 13). În același ton ironic-concesiv, criticul ne invită la lectura respectivului opus, construit și mai ales scris ca și celelalte după scheme devenite pură manieră sau, cum se exprimă E.S., care au luat „forme dogmatice".

Așadar, criticul deschide cartea și „pe prima pagină văd scris introducere (o introducere la un roman ? Curios !) dar, cum știu că **romanul poate fi în zilele noastre orice** (sublinierea n.) și se poate destructura oricît, nu mă formalizez prea mult". Și din ciudata introducere el află, de pildă, „că naratorul scrie versuri (deși nu se pricepe), are opinii despre proza românească de azi (deși, iarăși, nu se pricepe), e căsătorit, are un copil și este personajul propriului roman pe care, înainte de a-l scrie, îl trăiește...". Bineînțeles, avem de a face cu un soi de meta-roman în care cursivitatea epică se dizlocă, se pulverizează în favoarea fragmentarismului bine „dozat" și care, spre nefericirea cititorului, suportă orice. Autorul, devenit personaj-narator, își va permite să pedaleze pe micile și marile clișee textualiste din care nu lipsesc, ca în cazul de față, extrasele de jurnal, scrisori, citate din presă, „perle" din extemporalele elevilor, opinii despre nu știu ce temă etc. Și totul pigmentat cu felii din realitatea imediată exprimată în limbajul suculent al oralității, care realitate nu i se pare nici lui Nicolae Manolescu „atractivă ca materie de viață", ci doar interesantă „prin tratare". Rezultatul fiind de fapt un colaj căruia i se mai poate spune — odată convenția acceptată — și roman.

De aceleași „calități" suferă și romanele lui Gehorghe Crăciun sau, mai puțin, Bedros Horasangian. Punctul de atractivitate al unor asemenea scrieri îl constituia,în primele sale manifestări, amuzamentul. Autorul, același personaj „travestit" care își propunea să scrie un roman, avea cel puțin simțul umorului, invitîndu-ne să-i urmărim meandrele demersului asumat. Iată însă că de la o vreme proaspeții romancieri „se lasă tentați de o seriozitate falsă și cam greoaie, care poate lesne transforma o carte spirituală într-una pedantă" (N. Manolescu). După opinia lui N. Manolescu în astfel de romane „scriitorul-narator este complet necreditabil. Personajele sînt în primul rînd persoane gramaticale și abia apoi eroi în carne și oase", iar „subiectul nu e pur și simplu incoerent, ci aleatoriu". Pentru a conchide : „totul este text ; în interiorul ca și în afara textului sînt alte texte ; ce nu este text este colaj de texte ; demiurgul a murit, trăiască scribul". (A se vedea și Roland Barthes).

Oricum, proliferarea unor asemenea produse epice poate crea o falsă idee despre însuși actul creației. Ușurința aglomerării celor mai diverse și incredibile texte nu face decît să lase cale liberă amatorismului și veleitarismului. Numai că intervențiile critice de pînă acum se limitează la a fi constatativ-tolerante. Nu lipsesc nici imprudentele jocuri de artificii. Un critic, spre exemplu, încercînd să salveze aparențele, găsește în romanul „Sala de așteptare" (totuși, altfel gîndit decît cele două susmenționate) nu mai puțin de patru „etaje narative", deși, cum constată apoi, „calea de acces de la un etaj la altul" e suprimată. Respectînd însă un adevăr de-acum bine cunoscut, criticul nu se poate nici într-un fel substitui cititorului.

Ioanid DELEANU

Dicționar (LXIII)

(urmare din pag. III)

p. 47—53 ; Ornea, Z. **Studii și cercetări**, București, Ed. Eminescu, 1972, p. 44—113 ; Papahagi, Marian. **Exerciții de lectură**, Cluj-Napoca, Ed. Dacia, 1976, p. 147—152 ; 153—177 ; Pascadi, Ion. **Esteticieni români.** București, Ed. Academiei R.S.R., 1969, p. 17—56 ; Păcurariu, Dimitrie, **Clasicismul românesc**, București, Ed. Minerva, 1971, p. 191—196 ; Perpessicius. **Opere. Vol. 2.** București, EPL, 1967, p. 420—440 ; Piru, Alexandru, **Panorama deceniului literar românesc. 1940—1950.** București, EPL, 1968, p. 481—486; Simion Eugen, Eugen Lovinescu, **Scepticul mîntuit.** București, Ed. Cartea Românească, 1971, p. 717 ; Streinu Vladimir, **Pagini de critică literară**, Vol. 1, București, E P L, 1968, p. 136 — 140 ; Ungheanu, M. **Pădurea de simboluri.** București, Ed. Cartea Românească, 1973, p. 171—184 ; Vianu, Tudor. **Arta prozatorilor români.** București, Ed. Contemporană, 1941, p. 301—305 ; Vianu, Tudor. **Trei critici literari**, București, Ed. BPT, 1944 ; Vrancea, Ileana. **E. Lovinescu critic literar**, București, EPL, 1965, p. 394; Vrancea, Ileana. **E. Lovinescu. Artistul**, București, EPL, 1969, p. 207.

Mărturiile Cetății

(urmare din pag. I)

și trebuia să pună la adăpost nu numai cele două țări contractante, ci și Moldova, de pericolul unei agresiuni din partea Ungariei angevine.

Am insistat în mod deliberat asupra acestui moment, din bunul motiv că el a deschis nesfîrșitul șir de dovezi ale adevărului că poporul român constituie, în pofida granițelor politice artificiale, un organism unic ce avea aceleași nevoi și aceleași năzuințe. Iar Suceava a fost, tot de atîtea ori, martora întruchipării lui, chiar dacă a trebuit, adesea, să-l ascundă în umbra zidurilor sale, pentru a nu-l expune, înainte de vreme, invidiei vecinilor, pe cît de mari, pe atît de hrăpăreți.

Așa a putut Alexandru cel Bun să o împodobească cu toate atributele unei Cetăți. Dar fiii și urmașii săi imediați nu s-au ridicat la înălțimea misiunii ce le-o încredințase el, în numele Cetății. Temeliile acesteia erau însă bine înfipte în pămîntul țării și în conștiința celor ce-i înțelegeau simbolul, așa că nu au putut fi atinse nici de valurile intereselor rivale ale vecinilor săi, care s-au spart, în cele din urmă, neputincioase, de zidurile ei.

Din această frămîntare s-a plămădit o nouă epocă de glorii, cea a lui Ștefan cel Mare. Timp de aproape cinci decenii Cetatea Sucevei s-a aflat în centrul atenției crăiilor și împărățiilor Europei. Timp de aproape cinci decenii pragurile ei au fost trecute de solii prietenilor, veniți să-i aducă domnului ei prinosul lor de recunoștință și să-i ceară alte dovezi ale bunăvoinței sale, ca și de cei ai dușmanilor, a căror cutezanță, nu o dată oarbă, s-a frînt de tăria zidurilor Cetății, adică de voința de neclintit a unui popor pe cît de mic, ca număr, pe atît de mare în fapte, atunci cînd era vorba să apere ce era al lui.

Așa a lăsat-o Marele Ștefan urmașilor săi, cu faima inexpugnabilității sale purtată în lume și de valurile învolburate ale oștirilor păgîne sau creștine care nu au putut-o înghiți. Așa a preluat-o și Petru Rareș care nu a reușit, totuși, să o apere de mîhnirea de a vedea între zidurile ei stindardele Semilunei, chiar dacă au pătruns acolo nu prin tăria lor. Dar, tot în timpul domniei sale, între zidurile Cetății a mijit, poate pentru prima dată, ideea refacerii unității teritorial-politice a românilor. O idee ce avea să prindă contururi tot mai clare în deceniile următoare, pînă a căpătat silueta Regatului dacic. Or, la întruchiparea ei, realizată de un alt pisc al istoriei românești, Mihai Viteazul, a fost martoră și Cetatea Sucevei. De aici pornea, la 7 iulie 1600, unul din apelurile lansate de Udrea, hatmanul și pîrcălabul de Suceava al viteazului voevod, către vecinii din nord, polonezii, de restabilire a bunei înțelegeri. Se încheie, astfel, un prim ciclu al unui proces istoric imuabil și de durată, început, într-un anume fel, la Suceava, în luna martie a anului 1390, ale cărui linii de forță trec și prin „cartea" din 10 februarie 1388, scrisă „în Cetatea Sucevei", sub pecetea lui Petru I. Mușat.

Grafică de C. Hrehor

CONSEMNĂRI

● Expoziții

● O expoziție elocventă de pictură, la Galeriile de artă din Suceava — o adevărată retrospectivă — însumînd peste șaizeci de lucrări, semnează George L. Ostafi, un stăruitor artist, neatins de graba obișnuită, tenace în gravitatea cu care-și alege și dezvoltă subiectele, colorist cu multă aplicație, ale cărui peisaje și naturi statice sînt mai întotdeauna tonifiante discursuri despre un spațiu al echilibrului și luminii.

● În holul Teatrului din Suceava a expus pictorul amator Simion Iuga, unul dintre cei mai dotați graficieni suceveni din tînăra generație. Motivul, aproape obsesiv, al caselor țărănești devine liantul întregii suite de tablouri, acesta fiind „întrerupt" din cînd în cînd de expresive portrete. **(D. M.)**

● Prin excelență pictor al iernii, Tiberiu Moruz a propus, și în acest an, pe simezele galeriei din municipiu, o bogată suită de peisaje dovedind aceeași transparență cromatică, condensată într-o delicată și exactă paletă de alb-gri, îmbogățindu-și discursul plastic prin elemente viabile, artistul promovează, cu discreție un lirism sincer și cald, cu o sentimentalitate bine temperată. Expresive, marinele, dar și naturile statice și portretele întregesc expoziția, reafirmînd același cunoscut creator de atmosferă. **(P. D.)**

● Premii

● La ediția din acest an a concursului de poezie „Nichita Stănescu", organizat de Uniunea Scriitorilor din R.S.R. și C.J.C.E.S. Prahova, la Ploiești, tînărul poet sucevean Ion Manole a obținut premiul al II-lea.

Președintele juriului : Constantin Chiriță, vicepreședinte al U.S.

● Participarea la concursul interjudețean de satiră și umor (ediția 1988) „Mărul de aur", de la Bistrița, a adus interpreților și creatorilor suceveni premii de prestigiu :

— Grupul satiric al Întreprinderii de Proiectări și Explorări Geologice, Cîmpulung Moldovenesc, premiul I ;

— Grupul satiric al O.J.T. Suceava, filiala Cîmpulung Moldovenesc, premiul II ;

— Grupul de pantomimă al Fabricii Integrata de Lînă Cardată Suceava mențiune;

— Liviu Șuhani, Cîmpulung Moldovenesc, premiul III pentru grafică satirică ;

— Constantin Mihai Papuc, Suceava, mențiune pentru grafică satirică ;

— Constantin Cojocaru, Cîmpulung Moldovenesc, mențiune pentru proză satirică.

● „Primăvara culturală suceveană"

În vederea stimulării mișcării artistice de masă și a activității politico-ideologice, cultural-educative, C.J.C.E.S. Suceava a inițiat, începînd cu luna martie, o amplă manifestare : „Primăvara culturală suceveană". Ea se desfășoară sub formă de concurs, pe scenele căminelor culturale, reunind formații artistice din localitățile ce constituie consiliile unice agroindustriale de stat și cooperatiste respective. **(P. D.)**

REALIZATORI : Ion BELDEANU, George DAMIAN, Viorel DÂRJA, Ion CARP FLUERICI, Mihail IORDACHE, Gh. LUPU, Marcel MUREȘEANU, Ion PARANICI, Victor Traian RUSU, Mircea TINESCU, Alexandru TOMA

Secretariat : Eugen DIMITRIU
Tehnoredactare : Valentin MILICI

COMITETUL JUDEȚEAN DE CULTURĂ ȘI EDUCAȚIE SOCIALISTĂ SUCEAVA
Str. Mihai Viteazul nr. 48